Lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle
Kalevi Sorsa -säätiö
Lauri Finér 2.12.2025

Asia: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

1. Yhteenveto

Kalevi Sorsa -säätiö kiittää mahdollisuudesta antaa asiasta lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle. Keskitymme lausunnossamme valiokunnan toivomista teemoista etenkin tekniikan kehityksen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin sekä tekoälyn vaikutuksiin työelämässä. Työnantajien ja työntekijöiden välisten suhteiden ohella arvioimme etenkin tekoälyekosysteemiä, jossa suurten monikansallisten yritysten merkitys korostuu. Ekosysteemin ymmärtäminen ja sen uudistaminen on avain siihen, että tekoälystä voidaan hyötyä jatkossa enemmän myös Euroopassa.

Esitämme lausunnossa seuraavat keskeiset suositukset. Niitä on käsitelty tarkemmin jäljempänä lausunnossa.

1. **Suomen ja EU:n on pyrittävä uudistamaan tekoälyn ja laajemmin digitaalisen talouden ekosysteemiä.** Nykyisessä ekosysteemissä onnistuneidenkin investointien hyödyt uhkaavat valua Euroopan ulkopuolelle.
2. **EU:n on vahvistettava digitaalista suvereniteettiaan** tilanteessa, jossa niin Kiina kuin Yhdysvallat pyrkivät suojelemaan itseään hyödyttävää nykyistä ekosysteemiä voimapolitiikalla.
3. **Tekoäly on ennen muuta tekninen työkalu. Uudistusten on perustuttava näkemykseen siitä, mihin tekoälyä voidaan ja tulisi käyttää.**
4. Mitä Suomen ja EU:n pitäisi tehdä? **Tekoälyn ekosysteemin muuttamiseen tarvitaan laaja toimenpidepaletti:**
    a. Tekoälyn ekosysteemiä muuttavia strategisia investointeja pitää edistää ja toteuttaa.
    b. Tarvitaan sääntelyä. jolla suojataan tasapuolisia kilpailullisia markkinoita. Siksi myös verotusta on uudistettava, jotta se suosii vähemmän suuryrityksiä ja niiden omistajia (esim. monikansallisten yritysten voitonsiirron torjunta, pääomatulojen vähimmäisvero).
    c. On vahvistettava työntekijöiden sekä yksinyrittäjien asemaa tekoälyn hyödyntämisessä ja oikeuksiensa puolustamisessa (mm. järjestäytymisen tuki, yhteistoimintalaki, vakuutusturvan yhdenmukaistaminen).
    d. On tuettava heikommassa asemassa olevia toimijoita (pk-yritykset, järjestöt, kansalaiset) tekoälyn hyödyntämisessä ja omien oikeuksiensa sekä etujensa valvomisessa suhteessa suuryrityksiin.
    e. On rajattava tekoälyn haitallista käyttöä riittävällä läpinäkyvyydellä ja valvonnalla.
    f. On uudistettava kannustimia tekoälyn hyödyllisen käytön suosimiseksi.

Kalevi Sorsa säätiö

2. Mitä on tekoäly ja millainen on tekoälyn ekosysteemi?

Tekoälyllä on monia määritelmiä riippuen siitä, mistä näkökulmasta sitä tarkastellaan. Tässä lausunnossa tekoälyä pidetään ennen muuta *tekniikkana* tai *työkaluna*, sillä tämä lähestymistapa jäsentää parhaiten sen yhteiskunnallista merkitystä. Työkaluna tekoälyn merkitys riippuu siitä, mihin ja miten sitä käytetään. Tekoäly ei siis itsessään ole hyödyllistä tai haitallista, mutta sen käyttö johtaa ja on jo johtanut hyötyihin tai haittoihin.[1]

Politiikan näkökulmasta tekoälyn mieltäminen työkaluksi on toimiva lähtökohta, sillä poliittisilla päätöksillä voidaan vaikuttaa siihen, mihin ja miten tekoälyä käytetään. Tekoälyn merkitystä jäsentää myös ekosysteemi, jossa sitä käytetään. Tekoälyn hyödyntäminen vaatii muun muassa seuraavia tekijöitä:[2]

a) *Käyttöliittymä.* Tämä on käyttäjälle näkyvä osa tekoälyä (esim. ChatGPT, DALL-E, Google, Llama jne.).
b) *Tekoälymalli.* Malli on ohjelmisto, tuottaa lopputuotteen käyttöliittymään.
c) *Data.* Tekoälymalli tarvitsee raaka-aineekseen dataa.
d) *Tietoverkko.* Data kerätään usein Internetin kautta.
e) *Mikrosirut ja muut laskennassa sekä datan säilyttämisessä tarvittavat laitteet.* Nämä määrittävät tekoälymallien laskentatehon ja niiden käyttämän datan määrän eli sen, miten tehokkaasti niitä voidaan käyttää.
f) *Raaka-aineet ja niiden jalostaminen laitteiksi.* Laskentatehon vaatimien laitteiden tekeminen edellyttää huomattavia määriä raaka-aineita.
g) *Energia.* Etenkin laskentaan, mutta myös investointeihin, tarvitaan huimia määriä energiaa.
h) *Taloudelliset resurssit.* Niin tekoälyn kehittäminen kuin sen käyttö vaativat rahaa ja muita taloudellisia resursseja.

Tekoälyn ekosysteemi ymmärtäminen on hyödyllistä, sillä sitä kautta voi jäsennellä, mikä siinä on uutta ja mikä ei. Kovin uutta ei ole algoritmien hyödyntäminen tai edes tekoälyn perustekniikka syväoppiminen. Esimerkiksi tuotannon tehostaminen Fordin tehtailla 1900-luvun alkupuolella perustui olennaisesti algoritmeihin, jotka määrittivät työntekijöiden roolit tuotantoketjussa. Suomessa Verohallinnon verovalvonta on nojannut koneelliseen algoritmien hyödyntämiseen jo 1990-luvulta alkaen. Monet nykyisen tekoälyn ytimessä olevat syväoppimisen tekniikat ovat jo 50 vuoden takaa.[3]

Tekoälyn vallankumous perustuu ennen muuta edeltävän jäsentelyn kohtiin c, d ja e. Ensiksi Internetin ansiosta on helposti saatavilla yhä enemmän dataa, jota voidaan

[1] Ks. Saari 2024a: Algoritmit, infrastruktuurit ja etiikan rajat – näkökulmia tekoälyn poliittiseen talouteen vuonna 2024 Saatavilla: https://doi.org/10.51810/pt.142284
[2] Ks. aiheesta tarkemmin esim. Saari 2024b: Tekoälyhaaveista tekoälyrealismiin –– mitä Eurooppa tekee Draghin raportin jälkeen? jota hyödynnetty lähteenä lausunnossa. Saatavilla: https://sorsafoundation.fi/tekoalyhaaveista-tekoalyrealismiin-mita-eurooppa-tekee-draghin-raportin-jalkeen/
[3] Ks. Coursera 2025. The History of AI: A Timeline of Artificial Intelligence. Saatavilla: https://www.coursera.org/articles/history-of-ai/

hyödyntää tekoälyllä. Toiseksi 2010-luvun alussa havaittiin, että tietokonepelejä varten kehitetyt grafiikkasirut olivat tehokkaita myös tekoälyn käyttämiseen.[4] Sittemmin tekoälyn kehitys on perustunut olennaisesti mikrosirujen kehitykseen, jossa uutuus perustuu perinteisempään insinööritaitoon ja fyysisten raaka-aineiden hyödyntämiseen.

3. Mikrosirujen ja datan korostuminen tekoälyn ekosysteemissä johtaa voittojen valumiseen digijäteille – Eurooppa ei voi menestyä, jos ekosysteemi ei muutu

Ekosysteemin eri tekijöiden hallinta ja niiden väliset suhteet määrittävät sitä, kuka käyttää tekoälyä ja miten sitä käytetään. Ennen muuta ne määrittävät sitä, ketkä hyötyvät tekoälystä taloudellisesti. Olennaista on, että niin tekoälyn kehittäminen kuin sen käyttö vaativat suuria taloudellisia resursseja. Tämä suosii suuria toimijoita ja johtaa helposti siihen, että yksittäiset suuret toimijat ovat määräävässä markkina-asemassa osana arvoketjua.[5]

Vaikka esimerkiksi tekoälymalleja on jo valtava määrä, arvoketjut ovat silti harvojen digitaalisen talouden jättiyritysten hallussa. Esimerkiksi pilvilaskentamarkkinasta valtaosa on kolmen yrityksen hallussa. Ne ovat yhdysvaltalaislähtöiset Google, Amazon ja Microsoft. Sama keskittyminen koskee laskentatehoa ja sen vaatimia siruja. Vuosi sitten taiwanilainen TSMC valmisti jopa 90 prosenttia suurten tekoälymallien kouluttamiseen tarvittavista siruista. Vastaavasti amerikkalainen Nvidia hallitsee 85 prosenttia grafiikkasirujen suunnittelun markkinasta.[6]

Markkinoiden keskittyminen osassa ekosysteemiä johtaa siihen, että valtaosa tekoälyn *mahdollisista tuotoista* (ks. kohta 5) kertyy todennäköisesti näille harvoille suuryrityksille. Tilannetta kärjistää se, että digitaalisen talouden jättiläiset pystyvät hyödyntämään resurssejaan ostamalla potentiaalisia kilpailijoita pois markkinoilta. Esimerkiksi start-up ekosysteemi perustuu olennaisesti siihen, että omistajien tuotot syntyvät näistä yrityskaupoista – harvemmin itse liiketoiminnasta. Tässä ekosysteemissä yksittäisten eurooppalaisten omistajien vaurastumisen voi nähdä osana suurempaa kehitystä, jossa vauraus virtaa täältä pois.

Euroopan kannalta olennaista on, etteivät eurooppalaiset yritykset hallitse keskeisiä arvoketjuja miltään osin. Kuten Mario Draghin raportti viime vuonna nosti esiin, Euroopalla on satojen miljardien eurojen investointivaje, joka koskee myös digitaalista taloutta[7]. Yksinään investoinnit eivät kuitenkaan auta, kun nykyisessä ekosysteemissä täällä tehtyjen tekoälyinvestointien hyödyt uhkaavat valua Euroopan ulkopuolelle[8]. Eurooppa ei ole pärjännyt edes vähemmän kannattavassa tekoälymallien kehityksessä. Draghin raportin mukaan tekoälymalleista lähes 90 prosenttia on kehitetty Yhdysvalloissa ja Kiinassa.

[4] Ks. Saari 2024a.
[5] Ks. esim. Saari 2024a ja 2024b.
[6] Saari 2024a ja 2024b.
[7] Draghi 2024. The future of European competitiveness. Saatavilla: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en
[8] Saari 2025: The big tech playbook. Saatavilla: https://www.ips-journal.eu/work-and-digitalisation/the-big-tech-playbook-8681/?trk=feed-detail_main-feed-card_reshare_feed-article-content

Kalevi Sorsa säätiö

Suomen ja Euroopan kannalta on siis olennaista muuttaa tekoälyn ekosysteemiä ja arvoketjuja, jotta investointien hyödyt kertyisivät tänne. EU:n ja sen jäsenvaltioiden politiikalla on olennainen rooli tilanteen muuttamisessa. Siinä yhden – mutta vain yhden – lähtökohdan muodostavat EU:n kilpailupolitiikan perinteiset pilarit: reilu kilpailu ja selkeä sääntely. Toisin sanoen on varmistettava, että markkinoille syntyy kilpailua ja että se on reilua pienten ja suurten toimijoiden välillä.

Historiasta löytyy esimerkkejä, miten se onnistuu. Digitaalisten jättiyritysten aikakautta voi verrata 1800-luvun lopun Yhdysvaltain teollistumisen aikaan, eli niin kutsuttuun kullattuun aikakauteen (engl. gilded age). Tuolloin voitot keskittyivät muutamille omistajasuvuille, joiden yritykset onnistuivat hankkimaan silloin kehittyneillä öljy- ja teräsmarkkinoilla sekä rautateillä määräävän markkina-aseman. Aikakausi päättyi, kun markkinoiden ongelmia ratkaistiin sääntelyllä. Käyttöön otetun kilpailulainsäädännön seurauksena esimerkiksi öljymarkkinoita hallinnut Standard Oil pilkottiin vuonna 1911. Olennainen vaikutus oli myös verouudistuksilla, joilla hillittiin tulojen ja varallisuuden keskittymistä 1900-luvun vaihteesta alkaen.[9]

Suomi kuuluu EU:n sisämarkkinoille, joten kilpailupolitikan ratkaisut pitää tehdä erityisesti EU-tasolla. Edellisellä parlamenttikaudella EU oli edelläkävijä digitaalisen talouden pelisääntöjen luomisessa. Esimerkiksi vuonna 2022 voimaan tullut digimarkkinasäädös asettaa rajoja sille, miten alustatalouden suuret portinvartijayritykset voivat hyödyntää määräävää markkina-asemaansa.[10]

On selvää, että markkinoiden keskittymistä pitää pyrkiä hillitsemään, mikä vaatii EU-tasolla aktiivisempaa ja ennen muuta parempaa sääntelyä. Se vaatii myös *strategisia investointeja*, joilla Eurooppa rakentaa omia vahvuuksiaan tekoälyn ekosysteemissä ja kurkottaa myös sen ulkopuolelle. Lisäksi EU:n tulee parantaa pienempien toimijoiden asemaa ja tarvittaessa luoda markkinoille vaihtoehtoja digijättien palveluille. Pienille toimijoille tulee antaa mahdollisuus hyödyntää tekoälyä edullisesti, tarvittaessa tarjoamalla siihen julkista kapasiteettia, kuten oikeutta käyttää superitietokoneita. Investointeja tulee siis tehdä strategisesti niin, että ekosysteemi muuttuu.

Myös verotusta on uudistettava, jotta markkinoiden keskittymistä voidaan hillitä. Tällä hetkellä kansainväliset suuryritykset voivat välttää veroja aggressiivisella verosuunnittelulla, jolloin ne maksavat voitoistaan vähemmän veroja kuin pienemmät kilpailijansa. Etenkin EU:n ulkopuoliset digijätit ovat saaneet kilpailuetua hyödyntämällä Alankomaiden, Irlannin ja Luxemburgin kaltaisia EU:n yritysverokeitaita sekä Suomen kaltaisten verotuloja menettävien maiden sääntelyn puutteita. Eurooppa on siis osaltaan tukenut digijättejä tarjoamalla niille verotukea. Tähän ongelmaan on osin puututtu muun muassa globaalilla suuryritysten 15 prosentin minimiyhteisöverolla, joka tuli EU:ssa voimaan viime vuonna.

[9] Finér 2024: Kullattu digitaalinen aikakausi ja kansainvälisen verokilpailun käänne. Saatavilla: https://doi.org/10.51810/pt.142464

[10] Ks. EU:n digitaalisen talouden sääntelystä esim. VM 2025: EU:n digisäädöksillä luodaan pelisääntöjä digitaalisen ajan toimintaympäristöön. Saatavilla: https://vm.fi/eu-n-digisaadokset

Kalevi Sorsa säätiö

Verovälttely on kuitenkin yhä mahdollista. Suuryritysten ja niiden omistajien veroetuihin tulee kuitenkin puuttua jatkossa yhä voimakkaammin sekä kansallisilla että kansainvälisillä toimilla. Näin voidaan ainakin hidastaa markkinoiden keskittymistä. Monikansallisten yritysten voitonsiirtoon ja haitalliseen verokilpailuun tulee puuttua tiukemmin. Paraikaa neuvoteltava uusi YK:n verosopimus ja komission ehdottama BEFIT-veromalli suuryrityksille mahdollistaisivat tällaiset uudistukset. Olennaista on myös yhdenmukaistaa pääomien ja varallisuuden verotusta esimerkiksi pääomatulojen vähimmäisverolla, joka voitaisiin toteuttaa EU-tasolla.[11] Tällä hetkellä rikkain prosentti maksaa muita vähemmän veroa, mikä heijastuu osaltaan myös markkinoiden keskittymiseen.[12]

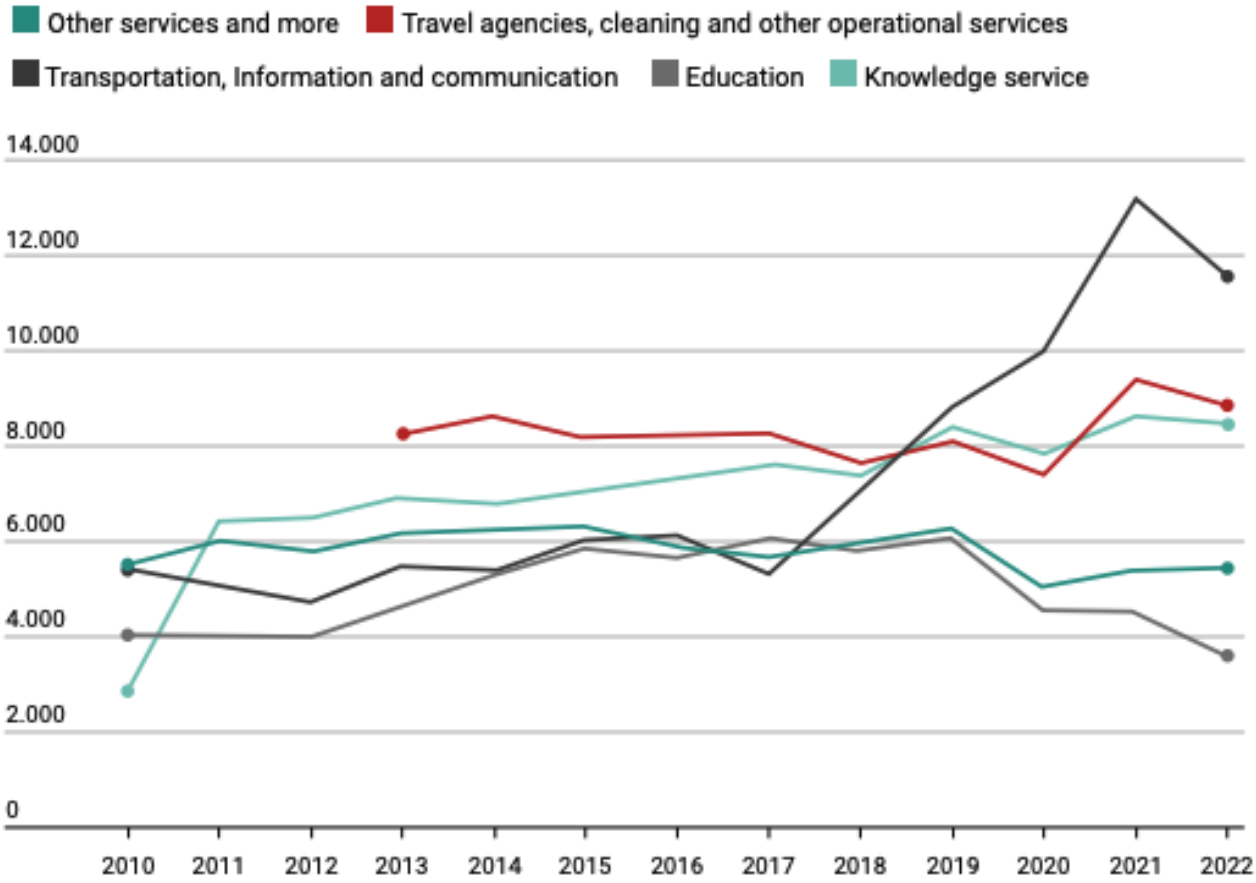
4. Tekoäly on heikentänyt työntekijöiden asemaa – se heikentää myös tuottavuutta

Kalevi Sorsa -säätiö on ollut vuodesta 2023 mukana Foundation for European Progressive Studiesin tutkimushankkeessa, jossa tarkastellaan tekoälyn vaikutuksia työpaikoilla. Hankkeessa on tuotettu useita tutkimuksia aiheesta. Tämä osio lausunnosta nojaa näiden tutkimusten tuloksiin.

Tekoäly on mahdollistanut alustatalouden kehittymisen. Hankkeen ensimmäinen tutkimus[13] koski alustatalouden työntekijöitä Tanskassa. Se osoitti, että alustayritykset pyrkivät välttämään työnantajavelvoitteita ja veroja hyödyntäen toimeksiantosuhteita työsuhteiden sijaan. Toimeksiantosuhteissa työntekijät luokitellaan yrittäjiksi. Samalla hallinnollisia velvoitteita siirtyy suuremmilta yrityksiltä työntekijöiden vastuulle, mikä tarkoittaa, että velvoitteiden hoitaminen jopa hidastuu tehostumisen sijaan. Tutkimuksen tulokset kertovat myös, että muutos on tapahtunut aivan viime vuosina ja kiihtynyt edelleen.

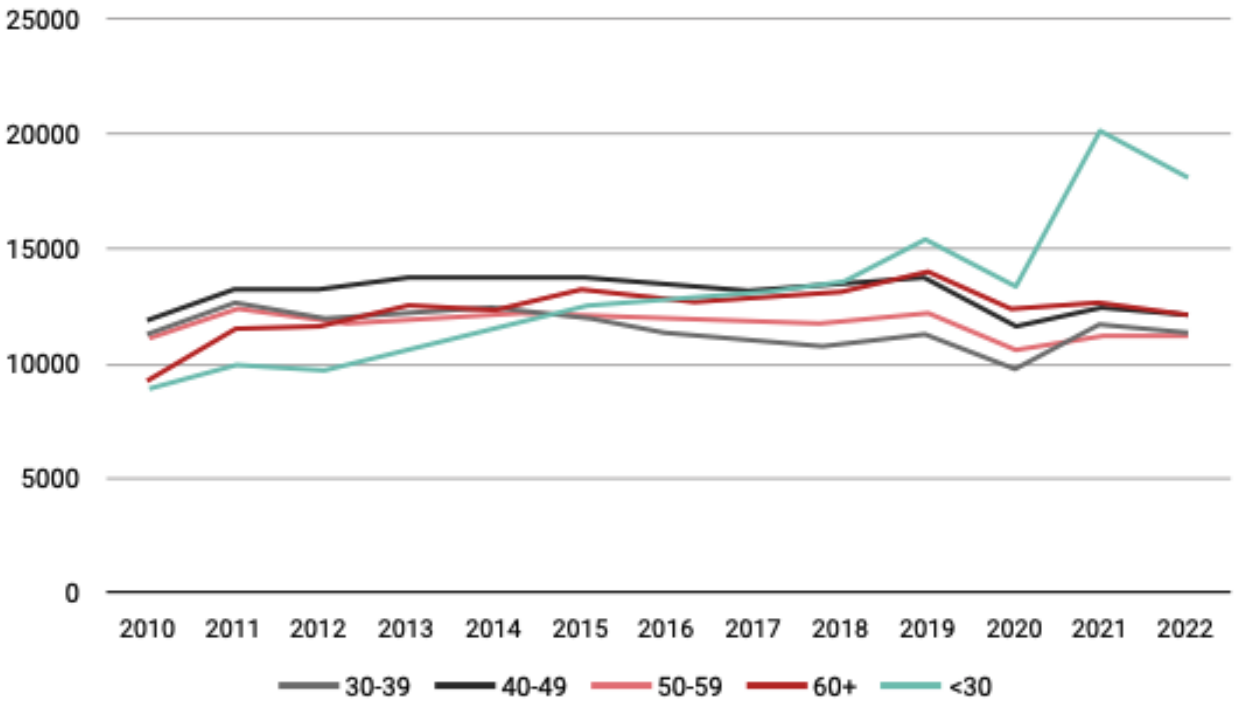
Tutkimustulokset osoittavat, että alustatalouden vaikutukset työelämään ovat alakohtaisia. Toimeksiantosuhteissa työskennellään etenkin kuljetus- ja viestintäaloilla, kun kokonaisuutena toimeksiantosuhteiden kasvu on ollut maltillisempaa (ks. kuvio 1). Kasvu on koskenut pääosin heikommassa työmarkkina-asemassa olevia kuten nuoria ja ulkomaalaisia. Tämä kertoo siitä, kuinka työntekijöiden neuvotteluasema suhteessa työnantajiin heikkenee alustataloudessa. Sama havainto tehtiin hankkeen toisessa tutkimuksessa[14].

[11] Ks. ehdotuksista tarkemmin esim. Finér & Pankka 2025: Tackling tax avoidance Reforming capital income taxation in the EU. Saatavilla: https://feps-europe.eu/publication/reforming-capital-income-taxation-in-the-eu/
[12] Alstadsæter, Godar, Nicolaides & Gabriel Zucman 2023: Global Tax Evasion Report 2024. Saatavilla: https://www.taxobservatory.eu/publication/global-tax-evasion-report-2024/
[13] Glavind & Oosterwijk. Saatavilla: https://feps-europe.eu/publication/employment-terms-of-platform-workers/
[14] Juego & Østbø Kuldova 2024: Algorithms by and for the workers. Saatavilla: https://feps-europe.eu/publication/algorithms-by-and-for-the-workers/

Kuvio 1. Toimeksiantosuhteissa työskentelevien henkilöiden määrät eri toimialoilla Tanskassa 2010–2022. Lähde: Glavind & Oosterwijk 2024.

Tutkimus kertoo myös ammattiliittojen merkityksestä työntekijöiden etujen puolustamisessa. Tanskassa liitot ovat onnistuneet neuvottelemaan muutamien alustayritysten kanssa siitä, että niiden työntekijöiden tunnustetaan työskentelevät työntekijän asemassa. Tällaisiin sopimuksiin ovat suostuneet esimerkiksi ruokaostoksia kuljettavat Nemlig ja Just-Eat sekä siivouspalveluja tarjoava Hilfr. Seurauksena työntekijän asemassa työskentelevien määrä on kääntynyt nousuun näissä yrityksissä.

Kuvio 2. Toimeksiantosuhteissa työskentelevien henkilöiden määrät ikäluokittain Tanskassa 2010–2022. Lähde: Glavind & Oosterwijk 2024.

Kolmannessa hankkeen tutkimuksessa[15] tarkasteltiin kyselyjen avulla algoritmijohtamista suomalaisilla työpaikoilla. Algoritmien käyttö johtamisessa ja työntekijöiden valvonnassa on yleistynyt varastotyössä ja telemarkkinoinnissa. Näillä toimialoilla työskentelevistä jopa 87 prosenttia johdetaan tietojärjestelmien avulla, osin automatisoidusti tekoälyllä. Algoritmeja käytetään työn johtamisessa monin eri tavoin. Kyselyyn vastanneista 67 prosenttia kertoi, että heidän työnopeuttaan seurataan tietojärjestelmien avulla.

Lisääntyvä algoritmijohtaminen on heikentänyt työhyvinvointia. Algoritmijohtaminen näyttää heikentävän niin työtyytyväisyyttä, motivaatiota kuin luottamusta työpaikoilla. Samalla stressi lisääntyy. Algoritmijohtamisen ei kuitenkaan välttämättä tarvitse heikentää työntekijöiden asemaa. Se edellyttää erityisesti sitä, että työntekijät tietävät, miten algoritmeja käytetään, ja että he voivat osaltaan vaikuttaa niiden käyttöön. Valitettavasti nämä edellytykset eivät tällä hetkellä toteudu.

Neljännestä tutkimuksesta[16] selvisi, että tekoäly on jopa heikentänyt tuottavuutta suomalaisilla työpaikoilla. Algoritmien käyttö työntekijöiden ohjaamisessa on johtanut virheisiin työvuorojen jakamisessa sekä ajan hukkaamiseen tarpeettomiin tehtäviin. Tekoälyllä ei voi ainakaan vielä korvata perinteistä johtamistyötä, johon kuuluu

[15] Immonen 2024: Johtajana tietokone: algoritmisen johtamisen vaikutuksia työntekijöihin. Saatavilla: https://sorsafoundation.fi/lisaantyva-algoritmien-ja-tekoalyn-kaytto-tyontekijoiden-valvonnassa-heikentaa-tyohyvinvointia/

[16] Cox & Anttila 2024: Algorithmic management and workplace digitalisation in Finland. Saatavilla: https://sorsafoundation.fi/tekoaly-on-jopa-heikentanyt-tuottavuutta-tyopaikoilla/

esimerkiksi alaisten yksilöllisten vahvuuksien tunnistaminen. Tekoäly ei ylipäänsä auta silloin, kun dataa ei ole riittävästi.

Yhteenvetona voidaan todeta, että tekoäly on työpaikoilla nimenomaan työnantajien työkalu. Se tarkoittaa, että ne pyrkivät hyödyntämään sitä kannattavuutensa parantamiseen. Se ei kuitenkaan välttämättä johda tuottavuuden kasvuun edes yrityksessä, saati koko kansantalouden tasolla. Tämä johtuu muun muassa siitä, että työnantajat hyödyntävät tekoälyä oman neuvotteluasemansa parantamiseen, jolloin niiden voitot kasvavat työntekijöiden tai muiden toimijoiden kustannuksella. Työntekijöiden näkökulmasta riskinä on myös, että heidän tietosuojansa vaarantuu. Algoritmien hyödyntäminen voi johtaa myös syrjintään.

Työnantajilla on käytössään enemmän tietoa ja pääomia, minkä vuoksi työntekijöillä on luonnostaan heikommat mahdollisuudet hyödyntää uutta tekniikkaa. Siksi tekoäly voi heikentää heidän asemaansa, jos asiaa ei erikseen huomioida. On selvää, että tekoälyn käyttö vaatii sääntelyä, jotta yhdenvertaisuuden ja yksityisyyden (ml. tietosuoja) kaltaiset perusoikeudet voidaan turvata. Tälle edellytyksiä luo viime vuonna EU:ssa hyväksytty alustatyödirektiivi, joka luo pelisääntöjä sille, milloin alustayrityksen työntekijöiden katsotaan toimivan työntekijän asemassa.

Myös työntekijöiden neuvotteluasemaa on pystyttävä turvaamaan paremmin. Se edellyttää järjestäytymisen ohella sitä, että työntekijöillä ja ammattiliitoilla on paremmat tiedot siitä, miten tekoälyä käytetään työpaikoilla ja heillä mahdollisuus vaikuttaa siihen. Tähän voitaisiin velvoittaa esimerkiksi työnantajien ja työntekijöiden vuorovaikutusta säätelevässä yhteistoimintalaissa. Lisäksi tarvitaan valvontaa, jotta työntekijöiden oikeuksien toteutuminen voidaan varmistaa. Siksi tietosuojavaltuutetulle tai aluehallintovirastoille voitaisiin antaa valtuudet puuttua epäkohtiin erillisellä digityösuojelutarkastuksella,

Pelkkä työntekijöiden aseman turvaaminen ei kuitenkaan riitä, jos heidän asemansa heikkenee tosiasiallisesti, kun työtä tehdään enemmän yrittäjän asemassa. Onkin olennaista, että työntekijöitä ja samassa asemassa toimivia yrittäjiä kohdeltaisiin tasapuolisemmin, jotta yrittäjäasema ei johtaisi haavoittuvassa asemassa olevien hyväksikäyttöön. Esimerkiksi palkansaajien ja yksinyrittäjien vakuutusturvaa tulisi yhdenmukaistaa ja siirtää hallinnollisia velvoitteita yksinyrittäjiltä suuremmille alustayrityksille, jotka heitä välittävät. Tämä lisäisi myös tuottavuutta, kun hallinnollisia velvoitteita hoidettaisiin tehokkaammin. Tarvitaan myös yksinyrittäjien järjestäytymistä.

5. Tekoäly ei ole ollut kannattavaa eikä se ole lisännyt olennaisesti kasvua tai hyvinvointia – tekoälyn käyttöä tulee suunnata hyödyllisiin kohteisiin

Perimmäinen ongelma tekoälyn hyödyntämisessä kuitenkin on, että se ei ole lisännyt olennaisesti talouden kasvua tai hyvinvointia. Suurilla tekoälymalleilla ei edelleenkään ole ohjelmointia lukuun ottamatta taloudellisesti kannattavia käyttökohteita. Samaan aikaan niin tekoälyn kehittäminen kuin sen käyttäminen on kallista. Silti kilpailu alalla on

suurta ja muutamat digijätit hallitsevat olennaisia osia ekosysteemistä, mikä pienentää toivetta tulevista voitoista entisestään.[17]

Lukuisat analyytikot ovatkin arvioineet, että tekoäly-yritysten osakkeet ovat merkittävästi yliarvostettuja. Näitä arvioita ovat esittäneet niin sijoitusyhtiöt Vanguard, Goldman Sachs, Sequoia Capital kuin Euroopan keskuspankki[18]. Markkinoilla voi siis olla kupla, joka vain odottaa puhkeamista.

Euroopan kannalta tätä voidaan pitää lohdullisena. On hyvin mahdollista, että tekoäly ei ole ainakaan taloudelle polttomoottoreiden kaltainen mullistus vaan yksi osa pidempää digitaalisen talouden kehitystä. Tulevaisuuden isot voitot saattavatkin syntyä jostain muualta kuin tekoälymallien kehittämisestä.

Tähän ei kannata silti tuudittautua, sillä tekoäly muuttaa maailmaa joka tapauksessa. Edellä mainitut esimerkit osoittavat, ettei ole mitään takeita siitä, että tekoälyä käytettäisiin jatkossakaan koko yhteiskuntaa hyödyttävällä tavalla. Yritysten kannalta ilmeisimmät kannattavat käyttökohteet liittyvät esimerkiksi mainosten kohdentamiseen, mikä ei välttämättä kokonaisuutena kasvata tuottavuutta. Pahimmillaan se lisää haitallista tuotantoa ja kulutusta.

Tekoälyn vaikuttaa talouden ohella ihmisiin ja yhteiskuntiin myös muilla tavoin. Tarvitaan julkisen tahon koordinointia, jotta tekoälyn käyttöä saataisiin suunnattua yleisesti hyödyllisiin kohteisiin. Lisäksi tekoälyn hyötyjen ja haittojen tasaaminen vaatii tulonsiirtojen kaltaisten politiikan perinteisten työkalujen käyttöä. Tämä oli myös talousnobelisti Daron Acemoglun ja Simon Johnsonin tuoreen kirjan viesti[19].

EU:n tekoälysäädös on esimerkki tällaisesta sääntelystä, kun se puuttuu tekoälyn ilmeisimpiin haitallisiin käyttökohteisiin, kuten syrjintään, harhaanjohtamiseen ja niin kutsuttuihin syväväärennöksiin (engl. deepfake). Myös digipalvelusäädöksellä on samansuuntaisia vaikutuksia muun muassa laittomaan sisältöön puuttumisessa ja alustojen valvonnan edistämisessä. Pelkkiin haittoihin puuttumisen ohella pitäisi kuitenkin edistää sitä, että tekoälyä käytetään nimenomaan hyödyllisiin kohteisiin, kuten vaikkapa vihreiden tekniikoiden tai uusien lääkkeiden kehittämiseen.

Tekoälystä voidaan hyödyntää, jos sitä koskevassa politiikassa vastataan kolmeen keskeiseen, jotka nostettiin esiin amerikkalaisen tutkimusinstituutin AI Now'n raportissa viime vuonna[20]:

1. Millaisen digitaalisen tulevaisuuden haluamme (visio)?

[17] AI Now Institute 2025. Saatavilla: https://euaipolicymonitor.substack.com/p/european-digital-sovereignty-summit; Saari 2024b.
[18] AI Now Institute 2024. Saatavilla: https://euaipolicymonitor.substack.com/p/our-projection-for-2025
[19] Acemoglu & Johnson 2023: Power and progress: our thousand-year struggle over technology and prosperity. Ks. myös Varoufakis 2023: Technofeudalism: What Killed Capitalism.
[20] Kaltheuner, Saari, Kak & Myers West (toim. 2024): Redirecting Europe's AI Industrial Policy: From Competitiveness to Public Interest. Saatavilla: https://ainowinstitute.org/publications/research/redirecting-europes-ai-industrial-policy

2. Mikä rooli tekoälyllä voi ja pitäisi olla tässä tulevaisuudessa?
3. Kenen pitäisi saada päättää tästä tulevaisuudesta?

Kolmas kysymys on olennainen, sillä tekoälyn algoritmit muokkaavat maailmaa myös politiikan kautta. Vaikka ne eivät ohjaisi suoraan päätöksiä ne voivat vaikuttaa niihin epäsuorasti ihmisten ja yhteisöjen käyttäytymisen kautta. Siksi algoritmit haastavat myös demokratiaa. Niiden pitää olla riittävän läpinäkyviä ja yksinkertaisia, jotta keskeisiä päätöksiä koskien algoritmeja voidaan valvoa ja niistä päättää demokraattisesti. Muuten jopa demokratia voi olla uhattuna.[21]

Demokratiaa haastaa myös se, että tekoälyn suuryrityksillä on valtaa, jonka myötä ne ovat kytkeytyneet suurvaltapolitiikkaan[22]. Esimerkiksi Trumpin hallinto Yhdysvalloissa on avoimesti vastustanut ja käyttänyt poliittista painetta EU:in, jotta se vetäisi pois sääntelyä, jolla rajoitetaan tekoälyn ja sen ekosysteemin haittoja. Näin Trumpin hallinto yksinkertaisesti suojelee amerikkalaislähtöisten yritysten etua. Myös Kiina harjoittaa vastaavaa suurvaltapolitiikkaa.

Digijättien valta näkyy myös suomalaisessa politiikassa. Keskustelu datakeskusten sähköverosta on tuore esimerkki, joka kertoo, että suomalaiset poliitikot ovat alttiiata amerikkalaisten ja kiinalaisten digijättien vaikkuttamiselle. Näitä keskuksia tarvitsevat ja voivat operoida lähinnä TikTokin ja Googlen kaltaiset skaalautuvia palveluja tuottavat alustat. Digijättien vaikutusvalta heijastuu suomalaiseen politiikkaan myös välillisesti, kun esimerkiksi Nokian liiketoiminta on yhä riippuvaisempaa Yhdysvaltain markkinoista. Se on perinteisesti ollut aktiivinen toimija suomalaisessa politiikassa.

Yksittäiset EU-maat ovat hakeneet pikavoittoja myötäilemällä suurvaltoja. Unkari on tästä hyvä esimerkki. Koko Euroopan kannalta tie on kuitenkin tuhoisa. Toive pikavoitoista ja taipuminen Kiinan ja Yhdysvaltain painostukseen murentaa EU:n digitaalista suvereniteettia entisestään, sillä se estää tekoälyekosysteemin muutosta. Kysymys on Euroopalle eksistentiaalinen, sillä ilman digitaalista suvereniteettia tekoälykilpailussa ei ole mahdollista menestyä. Suomen ja EU:n on siis pidettävä puolensa ja määritettävä tekoälyn pelisäännöt omista lähtökohdistaan. Digitaalisen talouden sääntelystä kannattaa siis pitää kiinni. Näin voidaan edistää myös hyvinvointia.

Kunnioittaen,

Lauri Finér
toiminnanjohtaja

[21] Vinge & Fjaestad (toim.) 2025: Algorithmic rule: AI and the future of democracy in Sweden and beyond. Saatavilla: https://feps-europe.eu/publication/algorithmic-rule/
[22] Saari 2025.